

DẠY THỰC HÀNH THEO NĂNG LỰC THỰC HIỆN - PHƯƠNG PHÁP 4D

TS. Nguyễn Ngọc Hùng
Trưởng Đại học Sư phạm Kỹ thuật Nam Định

Đặt vấn đề

Trong quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước, nguồn lực con người hay nguồn nhân lực với ý nghĩa như một yếu tố cơ bản của nội lực kinh tế, xã hội sẽ đóng vai trò quyết định trong việc thực hiện mục tiêu phát triển đó. Nguồn nhân lực đó chỉ có thể phát triển đầy đủ, có hệ thống và bền vững thông qua các tác động của hoạt động Giáo dục - Đào tạo (GD-ĐT). Trong quá trình đào tạo ở các trường đại học nói chung và ở các trường đại học sư phạm kĩ thuật đào tạo giáo viên dạy nghề nói riêng, dạy thực hành là một khâu quan trọng góp phần quyết định nâng cao chất lượng đào tạo

1. Các đặc trưng cơ bản của dạy thực hành theo năng lực thực hiện

Dạy thực hành theo năng lực thực hiện (NLTH) là một phương thức đào tạo dựa chủ yếu vào những tiêu chuẩn năng lực thực hiện / kĩ năng quy định cho một nghề, việc đào tạo và đánh giá kết quả học tập theo các tiêu chuẩn nghề và không dựa chủ yếu vào thời gian. NLTH là khái niệm trung tâm phương thức đào tạo mới này. NLTH là khả năng thực hiện các hoạt động (nhiệm vụ, công việc) trong nghề theo tiêu chuẩn đặt ra đối với từng nhiệm vụ, công việc đó; NLTH bao gồm các kĩ năng, kiến thức, thái độ đòi hỏi với một người thực hiện thành công công việc của nghề.

Đặc trưng	Dạy thực hành truyền thống	Dạy thực hành TH theo NLTH
SV học cái gì?	<ul style="list-style-type: none"> - Thường dựa trên sách giáo khoa, tài liệu tham khảo, để cương khoá học hay các tài liệu tham khảo khác từ nghề đào tạo. - Học sinh (HS) sinh viên (SV) hiếm khi biết chính xác họ sẽ học cái gì trong mỗi phần của chương trình. - Chương trình đào tạo thường được xây dựng theo các môn học, chương, mục...ít có ý nghĩa trong nghề. GV tập trung vào bao quát tài liệu giảng dạy khi lên lớp. 	<ul style="list-style-type: none"> - Dựa trên các kết quả riêng biệt, được trình bày chính xác thường gọi là NLTH hoặc công việc. Chúng đã được xác định là then chốt để làm việc thành công. - Những NLTH đó được xác định sẵn và mô tả chính xác về cái mà SV sẽ có khả năng làm cái gì khi học xong chương trình. - Nội dung chương trình dạy thực hành đa dạng theo nhu cầu người học làm cho họ hứng thú hăng say học tập và có kĩ năng hành nghề mà họ cần.
SV học như thế nào?	<ul style="list-style-type: none"> - Dựa vào GV là chủ yếu, cá nhân GV truyền đạt thông qua trình diễn sống động, diễn giảng, thảo luận hoặc các hoạt động lấy GV làm trung tâm. 	<ul style="list-style-type: none"> - Cung cấp cho HSSV các hoạt động học tập, lấy HSSV làm trung tâm. Tài liệu học tập được thiết kế cẩn thận với chất lượng cao. Phương tiện và tài liệu giúp cho SV nắm vững được mỗi công việc.
	<ul style="list-style-type: none"> - HSSV ít có cơ hội kiểm tra quá trình và không gian giờ thực hành. - Thường có ít thông tin phản hồi đều đặn theo chu kỳ trong quá trình dạy thực hành. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tài liệu được tổ chức sao cho mỗi người học có thể dừng lại, chậm lại hoặc nhanh lên hoặc nhắc lại khi cần để học một cách có hiệu quả tức là thực hành theo nhịp độ cá nhân. - Một bộ phận hữu cơ của quá trình dạy thực hành này là có thông tin phản hồi đều đặn trong suốt quá trình thực tập, tạo cơ hội cho HSSV biết tự điều chỉnh, sửa chữa sự thực hiện của mình.
Khi nào HSSV chuyển sang công việc khác?	<ul style="list-style-type: none"> - Thường đòi hỏi cả lớp hoặc nhóm HSSV học mỗi một đơn vị thực tập trong cùng một lượng thời gian. Cả nhóm sau đó mới chuyển sang đơn vị học tập tiếp theo sau một khoảng thời gian cố định. Trong lúc đó, nội dung này có thể quá sớm hoặc quá muộn đối với từng SV ở trong lớp, nhóm. 	<ul style="list-style-type: none"> - Cung cấp cho mỗi HSSV có đủ thời gian cho phép để nắm vững hoàn toàn một công việc trước khi được phép chuyển sang công việc tiếp sau.

Đặc trưng	Dạy thực hành truyền thống	Dạy thực hành TH theo NLTH
Nếu HSSV đã thực hiện xong mỗi công việc đạt tới trình độ cao của NLTH	- Kiểm tra, đánh giá dựa chủ yếu vào giấy bút, bài tập. Sự thực hiện của HSSV thường được so sánh với tiêu chuẩn của lớp, nhóm. - HSSV được phép chuyển thường là thúc ép sang đơn vị thực tập mới có khi chỉ cần nắm được bài học một cách sơ bộ hoặc thực tập chưa hết chương trình.	- Đòi hỏi từng HSSV thực hiện mỗi công việc đạt tới trình độ cao hơn ở điều kiện giống công việc thật thì mới nhận được tín chỉ hoặc chứng chỉ về công việc đó. - Sự thực hiện được so sánh với tiêu chuẩn đã xác định trước.

Bảng 1: So sánh đặc trưng các cách dạy thực hành

Để thấy rõ sự khác biệt rất cơ bản giữa phương thức dạy thực hành theo NLTH với phương thức dạy thực hành truyền thống thông qua việc so sánh hai phương thức này với các đặc trưng sau: (Xem bảng 1)

2. Các yêu cầu hình thành và phát triển năng lực thực hành của đội ngũ giáo viên dạy nghề

Giáo viên dạy nghề (GVĐN) giữ một vị trí quan trọng trong sự nghiệp đào tạo đội ngũ công nhân kĩ thuật. Có tới 60 - 70% thời lượng trong dạy học của GVĐN là dạy thực hành. Ở người GVĐN không chỉ có kiến thức vững về chuyên môn kĩ thuật mà còn phải có đạo đức, có kĩ năng sư phạm, kĩ năng giao tiếp và kĩ năng quản lí. Đó là những nhân tố tạo nên NLTH nghề của người giáo viên. Để hình thành năng lực thực hành cho giáo viên dạy nghề, cần hoàn thiện nội dung chương trình đào tạo kĩ năng thực hành nghề cho từng bậc trình độ. Bên cạnh đó, để thực hiện chủ trương đào tạo theo tín chỉ và liên thông giữa các trình độ, việc quan trọng là phải cấu trúc lại toàn bộ chương trình các bậc đào tạo theo học phần – học trình, môđul liên thông để tùy thuộc đối tượng đầu vào, người học có thể thấy mình cần gì học nấy, không ngừng được nâng cao trình độ từ trung cấp nghề đến trung cấp chuyên nghiệp, cao đẳng nghề và đại học mà không phải học đi, học lại những điều đã phải học như hiện nay.

Vấn đề đổi mới phương pháp cũng như phương tiện dạy học ở từng bộ môn kĩ thuật nói riêng, đặc biệt là tìm hiểu phương pháp dạy thực hành theo NLTH và xác định các phương pháp kiểm tra đánh giá phù hợp có vai trò và ý nghĩa quan trọng trong quá trình chuyển đổi sang phương thức đào tạo mới.

Theo các kết quả nghiên cứu đề tài khoa học cấp Bộ, chủ nhiệm: TS. Nguyễn Ngọc Hùng, mã số: CB 2007 - 03 - 10 và cấp Tỉnh: "Nghiên cứu đề xuất phương pháp dạy thực hành theo NLTH triển khai ứng dụng tại một số cơ sở dạy nghề tỉnh Nam

Định" phương pháp này có khả năng được triển khai, ứng dụng rộng rãi ở các khoa, tổ bộ môn chuyên ngành kĩ thuật tại các trường đại học sư phạm kĩ thuật và một số cơ sở doanh nghiệp sẽ góp phần thúc đẩy sự phát triển sự nghiệp giáo dục nghề nghiệp hiện nay.

3. Thiết kế quy trình dạy thực hành nghề - Phương pháp 4D

Quy trình được định nghĩa là: "Một tập hợp các bước có liên quan với nhau được thực hiện hoàn thành một công việc hay một kĩ năng". Để dạy thực hành tích hợp theo NLTH đạt kết quả cao, giáo viên dạy nghề cần tuân theo *quy trình thực hiện* sau đây:

- 1/ Soạn bản hướng dẫn năng lực thực hiện để phát cho HSSV;
- 2/ Sắp xếp môi trường học tập;
- 3/ Trình diễn thử trước các thao tác;
- 4/ Thực hành từng bước;
- 5/ Thực hành có hướng dẫn;
- 6/ Thực hành độc lập;
- 7/ Thực hành định kì;
- 8/ Lập kế hoạch;
- 9/ Thực hiện

Mức độ quan trọng của mỗi nhiệm vụ và công việc sẽ được đánh giá theo *ba tiêu chí* như:

- 1/ Mức độ liên tục, thường xuyên của việc lặp đi - lặp lại thao tác;
- 2/ Mức độ khó khăn để học tập nhằm nắm vững công việc;
- 3/ Mức độ trầm trọng của sai lầm sẽ phạm phải.

Mỗi tiêu chí trên sẽ được đánh giá theo thang bậc 5 điểm, trong đó mức độ phức tạp tăng dần từ 1 đến 5.

Có *bốn cách tiến hành* sắp xếp thứ tự cho việc ưu tiên các nhiệm vụ và công việc của ngành nghề là:

- 1/ Ưu tiên theo mức độ thường xuyên của việc lặp đi, lặp lại của chúng.
- 2/ Ưu tiên theo mức độ khó khăn khi học tập để thường xuyên nắm vững chúng.

3/ Ưu tiên theo mức độ trầm trọng của sai lầm khi phạm phải.

4/ Ưu tiên theo mức độ quan trọng của công việc được coi là tiêu chí tổng hợp của ba tiêu chí trên. Khi xác định chương trình dạy nghề, cần phải đảm bảo nội dung nằm trong khuôn khổ quy định mà khung chương trình đào tạo đã quy định về cấu trúc cũng như khối lượng kiến thức tối thiểu và phải phù hợp với mục tiêu đào tạo.

- 8/ Hình thức bảng hướng dẫn thực hiện.
- 9/ Hướng dẫn cách sử dụng bảng hướng dẫn thực hiện.
- 10/ Nêu rõ yêu cầu, trình độ thực hiện tối thiểu chấp nhận được.
- 11/ Định kì hiệu chỉnh lại bản hướng dẫn thực hiện.

Thiết kế quy trình dạy thực hành theo NLTH có hiệu quả cần xác định cho HSSV phải học những gì (các kĩ năng), kĩ năng được thực hiện thế nào và HSSV cần phải làm gì trong giờ học thực hành nghề để chứng minh rằng họ sẵn sàng đảm đương công việc trên thực tế. HSSV, dụng cụ trực quan và công cụ hỗ trợ là trọng tâm cho công tác giảng dạy của giáo viên dạy nghề.

Kết luận

Thiết kế quy trình dạy thực hành theo NLTH sẽ giúp cho việc nắm vững và cụ thể hóa hoạt động dạy thực hành cũng như NLTH của người giáo viên dạy nghề góp phần giải quyết những vấn đề về lí luận và thực tiễn trong việc nâng cao chất lượng đào tạo kĩ năng thực hành, HSSV ra trường có thể hành nghề được ngay, không phải đào tạo lại, có khả năng đáp ứng tốt hơn yêu cầu của thị trường lao động.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Khánh Đức (2002), *Sư phạm kĩ thuật*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
2. Nguyễn Đức Trí (2003), *Khái quát về hệ thống tiêu chuẩn nghề, đánh giá và cấp văn bằng chứng chỉ trong giáo dục kĩ thuật và dạy nghề*; Tài liệu tập huấn; Dự án GDKT &DN – Bộ LĐ, TB&XH, Hà Nội
3. Nguyễn Ngọc Hùng (2006), *Các giải pháp đổi mới quản lí dạy học thực hành tiếp cận năng lực thực hiện cho sinh viên sư phạm kĩ thuật* LA. TS
4. Nguyễn Ngọc Hùng (2008), *Các giải pháp đổi mới quản lí quá trình đào tạo giáo viên dạy nghề tại Trường đại học sư phạm kĩ thuật ND*; Chủ nhiệm đề tài NCKH cấp Bộ, Mã số: CB 2008 – 01 – BS.

SUMMARY

Designing practice teaching based upon performance will help the absorption and detailing of practical activities: characteristics of performance based practical teaching, requirements for forming and developing practical capacities by vocational teachers, design and evaluation of practical teaching process.

Hướng dẫn thực hành Thiết kế quy trình dạy thực hành – Phương pháp 4D Giáo viên dạy nghề có làm những việc sau đây theo trình tự không		
	Có	Không
1. Xác định người hành nghề phải làm được những gì ở nơi thực hiện kĩ năng thực hành?		
2. Xác định kĩ năng được thực hiện thế nào và theo tiêu chuẩn thực hành nào?		
3. Xác định HSSV phải làm gì trong lớp để chứng minh rằng họ sẵn sàng làm công việc này tại nơi thực hiện kĩ năng thực hành?		
4. Thiết kế những hoạt động của HSSV? A. Thiết kế những dụng cụ trực quan hoặc phương tiện hỗ trợ có ích. B. Thiết kế những hoạt động khác của giáo viên dạy nghề ? C. Thiết kế những đề án hoặc vấn đề tương lai cần thiết? D. Để thiết kế dạy tốt tất cả những điểm trên đều phải được trả lời "Có"		

4. Đánh giá quy trình dạy học thực hành

Cách tốt nhất để đánh giá quy trình là sử dụng "Phiếu kiểm tra quy trình" hoặc "Bản hướng dẫn thực hiện" với các yêu cầu chủ yếu sau:

- 1/ Diễn đạt kĩ năng rõ ràng.
- 2/ Nêu rõ điều kiện kiểm tra.
- 3/ Lập danh mục các bước thực hiện kĩ năng.
- 4/ Mô tả từng bước riêng càng rõ càng tốt.
- 5/ Chỉ ra các bước nguy hiểm hoặc liên quan đến an toàn.
- 6/ Lập danh mục các bước có độ dài hợp lí.
- 7/ Kèm theo thang đánh giá.